

Daar er geen zuiver politieke kwesties tussen de beide landen te regelen vielen, hadden de Belgische en Amerikaanse diplomaten in de twee hoofdsteden vooral zaken van handelspolitieke aard af te wikkelen. België's eerste diplomatieke vertegenwoordiger in Washington slaagde echter ook in die beperkte taak niet. Hij ging bij het sluiten van het handelsverdrag van 1833 zijn bevoegdheden ver te buiten; de regering in Brussel weigerde dan ook het ontwerpverdrag te ratificeren. In de erop volgende jaren wekte deze diplomaat zoveel ongenoegen in Washington, dat hij moest worden teruggeroepen. Zijn opvolger sloot in 1840 een tweede ontwerpverdrag met de Amerikaanse regering; de inhoud ervan was echter voor het Belgisch Parlement onaanvaardbaar. Tenslotte werden in 1846 de commerciële en maritieme betrekkingen tussen de beide landen bij verdrag geregeld.

De twijfelachtige eer om onaanvaardbare verdragen te mogen sluiten viel de Amerikaanse diplomaten in Brussel niet ten deel omdat hun een nog beperkter taak toebedacht was. Het State Department beschouwde hen als nuttige leveranciers van inlichtingen aan wier adviezen en verzoeken echter niet veel aandacht hoefde te worden besteed. Een handelsverdrag met België wilde de Secretary of State bovendien zelf sluiten. Washington onderhield echter op zo nonchalante wijze contacten met de legatie in Brussel, dat tot twee maal toe de zaakgelastigde aldaar niet meegedeeld werd dat zijn regering een Amerikaans-Belgische handelsovereenkomst gesloten had. De Amerikaanse diplomaten in Brussel troostten zich echter enigszins met de genoegens die het society-leven en het contact met de Franse kuituur hun in de Belgische hoofdstad verschaften. Zij behoorden allen tot de elite van 'well-to-do-lawyers-planters' uit het Zuiden van de VS; op grond van hun binnenlandspolitieke verdiensten werden zij in staat gesteld om enige jaren het sociale aanzien van de diplomaat te genieten. Hun taken op het gebied van de handelspolitiek vervulden zij trouw en het kwam voor dat hun soms een interessante politieke dépêche uit de pen vloeide.

Onder de Amerikaanse bijdragen tot de kennis van de geschiedenis van het Belgische buitenlandse beleid in de vorige eeuw neemt de Leuvense dissertatie van Prof. Rooney een aparte plaats in. De auteur heeft namelijk in zijn studie van de Belgisch-Amerikaanse diplomatieke en konsulaire betrekkingen enigszins de klemtoon gelegd op de Amerikaanse kant van die relaties. Op grond van zijn analyse van de relaties tussen de beide landen heeft hij zelfs gemeend te kunnen konkluderen dat de totale Amerikaanse buitenlandse politiek van die periode verre van isolationistisch was. De 'Belgian-American Diplomatic and Consular Relations' die de titelpagina de argeloze lezer schijnt te beloven, blijken dus eigenlijk meer 'American-Belgian' te zijn dan hij kan verwachten; niettemin verschaft dit werk veel interessante informatie over de Belgische handelspolitiekimmet-betrekking tot de VS.

c. A. TAMSE

CHR. A. DE RUYTER-DE ZEEUW, *Hendrik Spiekman. De grondvester van de Rotterdamse sociaal-democratie, 13 februari 1874-18 november 1917* (Rotterdamum-reeks, XXVII; Rotterdam-'s-Gravenhage: Nijgh & van Ditmar, 1971, 111 blz., f 4,15).

Ondanks een uit jeugdherinneringen voortkomende hagiografische kleuring en zekere inconveniënten in de compositie, die de lezing bemoeilijken, is dit bescheiden boekje geslaagd te noemen. Het geeft in kort bestek een betrouwbaar beeld van de evoluties in een stad, die op de kentering der tijden een invasie te verwerken kreeg van in sociale zin achtergebleven plattelanders. Te midden van deze dociele eenvoudigen speelde de Groninger Hendrik Spiekman twintig jaar lang zijn rol van sociaal en politiek levenwekker.

Het was roeien tegen de stroom, maar toen hij op drie en veertige leeftijd aan leukemie overleed, had hij die lokale taak met goed gevolg volbracht en scheen hem een nationale politieke carrière te wachten. Spiekman was een autodidact, die buiten alle scholen om, een fond van kennis en een uiterlijke en innerlijke beschaving verworven had, waarop een solied zelfvertrouwen mocht stoeien. Met J. H. Schaper, W. H. Vliegen, J. Oudegêest, L. M. Hermans, J. Brautigam e.a. behoorde de charmante optimist Spiekman, die als raads-, staten- en kamerlid gezag en sympathie verwierf en behield bij tegenstanders van diverse pluimage, tot de in en door de vakbeweging opgekomen 'mannen-van-de-straat', die binnen de jonge SDAP een gezond tegenwicht vormden van tot domineren geneigde doctrinaire intellectuelen als Frank van der Goes, Herman Gorter, Henriëtte Roland Holst, Willem van Ravesteyn, M. Mendels en P. J. Troelstra. De algemene deelneming met zijn ontijdig heengaan zweemde dan ook naar de klassieke 'rouw in de hutten en de paleizen'.

L. J. ROGIER

J. WOLTRING, ed., *Bescheiden betreffende de buitenlandse politiek van Nederland. Tweede Periode 1871-1898, V, 1891-1894* (RGP, Grote Serie 132; 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1970, 786 blz.).

Dit deel, dat de periode van januari 1891 tot en met december 1894 bestrijkt, bevat 444 stukken met diverse bijlagen; het overgrote deel wederom afkomstig uit het archief van Buitenlandse Zaken. Enkele andere documenten stammen uit de archieven van het departement van Koloniën, het kabinet des Konings en enkele gezantschappen. Ook is gebruik gemaakt van particuliere verzamelingen. De notulen van de ministerraad leverden voor deze jaren weinig op blijkens de inleider. De gebruiker vindt in een korte inleiding op de bekende wijze een beknopt overzicht over de diverse kwesties, die BZ bezig hielden. Een lijst van de Nederlandse diplomaten op buitenlandse posten en van de drie kabinetten, die aan het roer waren, rondt deze introductie af. Personen- en zakenregister zijn volgens de gebruikelijke regels samengesteld.

Het zetduiveltje heeft zich uiteraard niet onbetuigd gelaten. Ook enkele jaartallen zijn er het slachtoffer van geworden. Ik noem uit de inleiding, xxvii: het bisschopsjubileum van Leo XII vond niet plaats in 1813 maar in 1893. Het kabinet-Mackay, xxxv, ruimde niet op 10 augustus 1861 het veld maar in 1891. In een enkel geval wordt het selectiekriterium niet geheel duidelijk. Stukken zijn niet opgenomen, die voor een volledige inzage in bepaalde kwesties toch moeilijk genegeerd kunnen worden en het zullen de specialisten zijn, die naar deze publicatie zullen grijpen. Wat niet afdoet aan de verzorgde en betrouwbare indruk, die de publicatie als geheel maakt. Tot zover de technische kant.

Inhoudelijk bieden deze stukken geen schokkende dramatiek. Het ministerie was in heel deze periode van stricte neutraliteit een stille vijver, waar men in deftige verveling het gebeuren elders gade sloeg. Europa had bovendien in deze jaren juist een betrekkelijk rustig aanzien, wat de internationale verhoudingen betreft. Het Frans-Engelse conflict over het verre Siam, de Chinees-Japanse oorlog lieten in elk geval geen rimpels in de Haagse wateren achter. De Frans-Russische toenadering, het eerste gerommel van de Dreyfuss-zaak en de nasleep van andere interne schandalen, die de kranten bezig hielden, bezorgden BZ geen speciale kopzorgen. Zo staan handelskwesties voorop. In een wereld van protectionisme trachtte Nederland zijn vrijhandelsbeginselen overeind te houden. Vooral Hartzen, in 1891 nog minister, bestreed protectie en het zijn deze tegenstellingen, die bij de diverse handels-relaties een rol spelen. Daarnaast was er de kwestie van arbitrage;